

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Бакалаврська робота
РОЗВИВАЛЬНИЙ ВПЛИВ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ
ВИХОВАТЕЛЯ НА ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

МАТЕЙ (КОМОНІ) МЕЛАНІЯ ЮЛІВНА

Студент(ка) IV-го курсу

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

Освітній рівень: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол №1/2016

Науковий керівник:

Гаврилюк І.Ю.

Викладач

Завідувач кафедрою _____

Маргітич К.Є

канд. пед. наук, доцент

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 2017 року

Протокол № _____ / 201_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра педагогіки та психології

Бакалаврська робота
РОЗВИВАЛЬНИЙ ВПЛИВ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ
ВИХОВАТЕЛЯ НА ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

Освітній рівень: бакалавр

Виконав: студент(ка) IV-го курсу
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Матей (Комоні) Меланія Юліївна

Науковий керівник: Гаврилюк І.Ю.
Викладач

Рецензент: Поллої К. Д.
асистент

Берегове
2017

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

**AZ ÓVÓNŐ TEHETSÉGÉNEK BEFOLYÁSA AZ ÓVODÁS GYERMEK
KÉSZSÉGEINEK FEJLŐDÉSÉRE**

Szakedolgozat

Készítette: Máthé (Komonyi) Melánia

IV. évfolyamos Óvodapedagógia

szakos hallgató

Témavezető: Gávrilyuk Ilona

Tanár

Recenzens: Pally Katalin

Asszisztens

Beregszász – 2017

Tartalomjegyzék

Bevezetés	6
I. A tehetség fogalmának meghatározásai	7
1.1.A tehetség definíciója	8
1.2.A tehetség fogalma, fajtái, tehetségelméletek	9
1.3.Kreativitás, motiváció és tehetség összefüggései	10
II. A gyermeki tehetség felismerése és kibontakoztatásának lehetőségei	13
2.1.A tehetséges gyermek jellemzői	16
2.2.A gyermeki tehetség korai felismerése óvodás korban	18
2.3.A tehetség kibontakoztatása	20
III. Az óvodapedagógus személyiségének és nevelési stílusának szerepe a gyermeki tehetség kibontakozásában	22
3.1.Pedagógus hivatás és mesterség	22
IV. Az óvónő tehetségének hatása a gyermeki képességek kibontakozására. Vizsgálat az Ungvári járás egyes óvodáiban	27
4.1.Vizsgálat a versmondás területén	32
4.2.Vizsgálat az éneklés területén.....	32
4.3.Vizsgálat a rajzolás területén.....	33
Összefoglalás	38
Rezümé	39
Felhasznált irodalom	40
Mellékletek	
Ábrák jegyzéke	
Táblázatok jegyzéke	
Képek jegyzéke	

Зміст

Вступ	6
I. Визначення поняття таланту	7
1.1.Визначення таланту.....	8
1.2.Види, і теорії таланту	9
1.3.Креативність, мотивація в контексті таланту	10
II. Впізнання дитячого таланту і можливості його розкриття	13
2.1.Риси талановитої дитини	16
2.2.Раннє виявлення дитячих талантів	18
2.3.Розвиток таланту	20
III. Особистість педагога і роль стилю виховання в розкритті дитячого таланту	22
3.1.Професія вчителя і педагогічна діяльність	22
IV. Впливи таланту педагога на розкриття дитячих здібностей. Дослідження в кількох ДНЗ Ужгородського району	27
4.1.Вивчення рівня розвиненості вербальних здібностей в досліджувальних ДНЗ	32
4.2.Вивчення рівня розвиненості музичних здібностей в досліджувальних ДНЗ	32
4.3.Вивчення рівня розвиненості образотворчих здібностей в досліджувальних ДНЗ.....	33
Висновки	38
Резюме	39
Використана література.....	40
Додатки	
Список схем	
Список таблиць	
Список ілюстрацій	

Bevezetés

Szakedolgozatom témája Az óvónő tehetségének befolyása az óvodás gyermek készségeinek fejlődésére. Fontosnak tartom e téma feldolgozását, mégpedig azért, mert az óvoda és az óvodapedagógus az egyik alapköve a gyerekek fejlődésének, hozzájárulnak a gyerekek fizikai, értelmi-lelki és szociális fejlődéséhez, valamint elősegítik az iskolaérettségük kialakulását. Továbbá azért érdekel még a téma, mert úgy érzem, hogy az én felelősségem is a gyerekek készségeinek fejlesztése, hiszen én is tagja vagyok a pedagógus társadalomnak. Az eredményes tehetség kibontakoztatásához szükséges a kiegyensúlyozott kapcsolat a gyerek és óvodapedagógus között. Nem szabad elfelednünk, hogy a szülők és a pedagógusok személyes példa a gyerekek számára. A magatartás és a teremtett légkör egy tükör az óvodapedagógus számára, legyen az pozitív vagy negatív. Fontos, hogy az óvónő a csoportban is gyakorolja tehetségét, átlagon felüli képességét, mert ez nagy hatással van a gyerekekre. A gyerek olyan precízen, aprólékosan szeretné elvégezni a feladatokat, mint az óvónő és ez elősegíti a készségek fejlődését, az esetleges tehetség kibontakoztatását.

Ahhoz, hogy megtudjuk milyen is a tehetséges óvónő, mélyen körüljártam a tehetség fogalomkörét. A szakedolgozat elméleti megalapozottságában nagy segítségemre volt Csíkszentmihályi és Gyarmathy gondolata. Ők részletesen leírták a tehetség fogalmát, definícióit, fajtáit. Továbbá Bagdy, Kövi és Mirnics munkája révén ismertem meg a tehetséges gyermek jellemzőit, valamint hogyan lehet felismerni és kibontakoztatni a tehetséget. Fáyné Dombi és Sztanáné Babics elmélete által nyertem betekintést a gyermeki tehetség kibontakoztatásába az óvodapedagógus személyiségének és nevelési stílusának hatására.

A gyermeki személyiség fejlődése és érzelmi stabilitása szempontjából meghatározó lehet, hogy milyen vezetési-nevelési stílust képviselő személyek körében nő fel. A gyermeki személyiség formálásában az elsődleges a családi szintér, viszont másodlagos az óvoda és az iskola szerepe. Az óvodapedagógus nevelési stílusa, mint minta, és mint érzelmi háttér befolyásolhatja a gyermek életét, meghatározza fejlődésének irányát.

Szakedolgozatom az alábbi hipotézisre alapozom: Az óvónő tehetsége befolyásolja-e, elősegíti-e a gyerekekben rejlő tehetség kibontakozását.

Szakedolgozatom célja, felkutatni különböző tehetségekkel rendelkező gyakorló óvónőket, akik aktív nevelői gyakorlattal, pedagógiai tevékenységet fejtenek ki. Továbbá a megfogalmazott hipotézisre választ keresni, miszerint, mennyiben befolyásolja az óvónő tehetsége a kisgyermekben rejtőző tehetségek kibontakoztatását.

I. A tehetség fogalmának meghatározásai

A tehetség fogalmát „a környezethez való alkalmazkodási, alakító és kiválasztódási folyamatként lehet kifejezni” (Gyarmathy 2006,28.o.). Felismeréséhez és kibontakoztatásához talán a legjelentősebb tényező a megfelelő, komplex környezet, amely Csíkszentmihályi szerint (2010,33.o.) „lehetőséget tud adni a tehetség fejlesztésére, mivel megfelelő feltételeket képes biztosítani az érdeklődés felkeltéséhez”. Hámori József (2002) szerint: „tehetséges az, aki valamiben az átlag fölé emelkedik, valamilyen dologban, amit az emberek fontosnak tartanak, többre képes”. Nézete szerint a gyermekek tulajdonképpen tehetségesnek születnek, s nagy többségük a környezetük korlátozása révén válik átlagos képességű fiatallá, majd felnőtté. A családtámogató, elismerő szerepe sokat jelent a gyermek későbbi, felnőttkori teljesítménye, sikere szempontjából (Hámori 2002). Egy másik nézet szerint (Albert-Runco, Bloom és Rimm, idézi Csíkszentmihályi 2010) a tehetség kibontakoztatásához a gyermekeknek jelentős egyéni és intézményi támogatásra van szükségük, melyet elsősorban az elkötelezett szülők, hozzáértő tanítók, edzők, jó iskolák által nyújtott lehetőségek tudnak megadni. Ezek nélkül egy kamasz „nagyon nehezen tud kitartani a tehetség kiműveléséhez szükséges megerőltető, fegyelmezett életmód mellett” (i. m.,12.o.). Sokan vélekednek azonban úgy, hogy a külső körülményektől függetlenül „az igazi tehetség mindenképpen utat tör magának”. A laikusok vélekedése szerint a tehetséges emberek képességei általánosan kiemelkedők, azonban a kiváló értelmi képességek és a kitartó erőfeszítések valakit egyszerre több területen is szakértővé tehetnek. A tehetség kiemelt területein belül megemlíthetjük a nyelvi, matematikai, képzőművészeti, zenei tehetséget, a mozgás- és sporttehetségeket, valamint a társas/vezetői tehetségeket (Gyarmathy 2006). A tehetség mérése nagyon összetett kérdés, sok tényező befolyásolja. A családban a szülők meglátásai, az iskolában a pedagógusok és a tanárok, a szabadidős foglalkozásokon pedig az edzők, a fejlesztő szakemberek értékelése lehet meghatározó. A tehetséges gyermekek értékelő listák (objektív tesztek) alapján is felismerhetők, kiszűrhetők, ilyet dolgozott ki többek között Renzulli is. Gyarmathy (2006) szerint a tehetségek azonosításának biztonságát növeli, ha együttesen alkalmazzuk a szubjektív értékeléseket és az objektív eljárásokat. Freeman (1983, idézi Gyarmathy 2006) szerint azok a személyek, akik jobb intellektuális adottságokat örököltek, jobban tudják hasznosítani a környezetből érkező ingereket, vagyis az „ingergazdag környezetben az örökletesen kiemelkedő adottságok még kiemelkedőbbekké válnak”. (Bagdy, Kövi, Mirnics, 20)

1.1.A tehetség definíciója

1. „*Tehetségen* azt a velünk született adottságokra épülő, majd gyakorlás, céltudatos fejlesztés által kibontakozott képességet értjük, amely az emberi tevékenység egy bizonyos vagy több területén az átlagosat messze túlhaladó teljesítményeket tud létrehozni.” /Harsányi, 1988/ (Csák, 2010)
2. „*A tehetség* lehetőség az egyénben, amely külső-belső tényezők interakciójában jön létre. A tehetség viselkedés és attitűd, értékrendszer és önészlelés.” /Gyarmathy Éva/ (Dávid, Gefferth, Nagy, Tamás, 2014, 20)
3. „*A kimagaslóan tehetséges* ember sohasem kötelességszerűen teljesít, tevékenységét nem a siker és az elismerés motiválja: az ilyen embert egyszer megfogja valami, és többé nem tud szabadulni tőle.” /Gyarmathy Éva/

Csermely Péter professzor szerint a tehetség definíciója:

A tehetség fogalmát az angol nyelv és más nyelvek sokasága több szóval is illeti:

- „*giftedness*” potenciális tehetség, a tehetségígéretet jelöli
- „*talented*” a már felismert, a már kifejlődésnek indult tehetséget.
- „*genius*” különleges párnját ritkító szellemi teljesítményre képes ember vagy zseni (Czirjárné Vértesi, 2010)

A *tehetség* nem egyenlő a sikerrel. A valóságban a tehetségígéretnek sajnos csak egy kis részéből lesz felismert, fejlődésnek indult tehetség, és a fejlődő tehetségeknek újra csak egy igen kis részéből lesz „hasznosult” tehetség, társadalmi elismerés, siker. Mindenki tehetséges lehet, a megfelelő tehetségérvényesüléshez azonban nem elég egy kiváló képesség. (Dudás, 2013, 373)

A tehetségdefiníció hat eleme:

1. *Magas IQ*, az általános intellektuális tehetség alkotó elemei: a jó memória, kérdezni tudás, lényeglátás, következtetés, figyelem, kommunikáció, eredeti ötletek, eredetiség.
2. *Speciális tehetségfajta*
Gardner szerint hétféle speciális képességcsoport különíthető el: nyelvi, zenei, matematikai-logikai, vizuális, térbeli, testi-mozgásos, szociális-interperszonális, intraperszonális.
3. *Kreativitás*.
4. *Motiváció, szorgalom, kitartás*.
5. *Érzelmi érettség, kudarctűrés*. A tehetség élete szélsőséges és nagyon sok kudarcot hoz a sikerek mellett.
6. *Kellő kapcsolatrendszer*. (Czirjárné Vértesi, 2010)

1.2.A tehetség fogalma, fajtái, tehetségelméletek

A tehetség kifejezést nagyon eltérően értelmezhetik a hétköznapi szóhasználatban. Van, aki csak a kiugró, zseniális személyekre, nagy alkotókra, híres emberekre gondol, ha ezt a kifejezést meghallja, és van, aki sokkal tágabban értelmezi a fogalmat, és szinte mindenkire kiterjeszti, aki ügyes valamiben. A tehetség tudományos meghatározásainál is találkozhatunk eltérő nézetekkel, a definíciók többsége azonban közel áll egymáshoz, és a megfogalmazások különbségeivel ráirányítják figyelmünket a tehetség komplex és árnyalt értelmezésére. (Dávid, 2015, 101)

Magunk a Czeizel Endre által publikált tehetség definíciót alkalmazását tartjuk a gyakorlatban leginkább célravezetőnek. Eszerint *a tehetség egy lehetőséget, potenciált, ígéretet jelent arra, hogy valamelyik emberi tevékenységi körben olyan kiemelkedő teljesítményt hozzon létre, amely társadalmilag hasznos, és amely meglegedettséggel, sikerélménnyel jár előője számára.* (Estefánné Varga, Dávid, 2014)

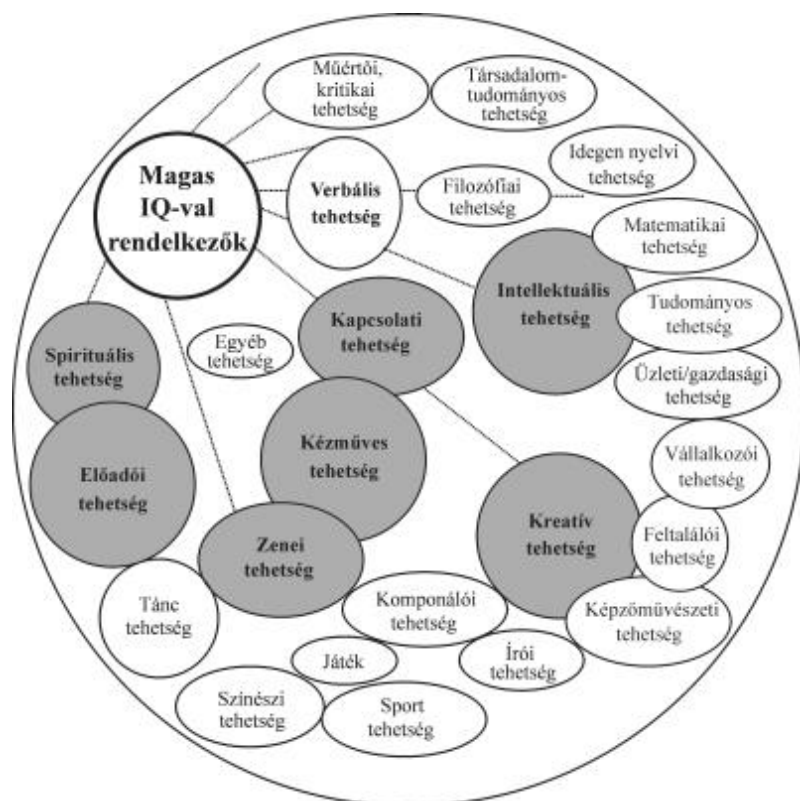
Czeizel három tehetségfogalmat különít el: a potenciális tehetséget (giftedness), a megvalósult tehetséget (talent – talentum) és a párját ritkító tehetséget (genius – géniusz). Gyermekkorban a tehetség még csak potenciális lehetőségként jelenik meg, hiszen kiemelkedő alkotásokhoz nagyon sok tudásra, szakmai képzésre, gyakorlásra van szükség. A megvalósult tehetség az, aki már bizonyított, kiemelkedő alkotást, társadalmilag elismerhető teljesítményt nyújtott. (Dávid, 2015, 103)

A tehetséget leíró teóriákból sokféle látott napvilágot, ma legáltalánosabban a Renzulli-féle az elfogadott. Ez a modell négy összetevőjét emeli ki a tehetségnek:

- átlag feletti általános képességek,
- átlagot meghaladó speciális képességek,
- kreativitás,
- feladat iránti elkötelezettség.

Az átlag feletti *általános képességek* közé tartozik például a magas szintű elvont gondolkodás, fejlett anyanyelvi képességek, jó memória, hatékony információfeldolgozási stratégiák stb. Ezek szerepe természetesen más és más az egyes speciális tehetség-területeken. (Balogh, 2007)

A *speciális képességek* adják meg a jellegzetességét a tehetségnek. Ezekből sokféle van, a Gardner-féle csoportosítás általánosan elfogadott. E szerint hétféle speciális képességcsoport különíthető el: nyelvi, zenei, matematikai-logikai, vizuális-téri, testi-mozgásos, szociális-interperszonális, intraperszonális. Ezek a speciális tehetségfejlesztéshez kiindulási alapként szolgálnak. A mellékelt Piirto-modell még differenciáltabban jelzi a tehetség fajtáit (1. ábra). (Balogh, 2007)

1. ábra. Piirto-modell (Czeglédy, Rozgonyi, 22)

A *kreativitás* is több elemből épül fel: originalitás, flexibilitás, fluencia, problémaérzékenység stb. Ez az összetevő is meghatározó a tehetség funkcionálásában, hiszen a tehetségre egyebek között éppen az jellemző, hogy problémahelyzetekben új megoldásokat talál, s ez kreatív képességek nélkül elképzelhetetlen. (Balogh, 2007)

A *feladat iránti elkötelezettség* olyan személyiség-tényezőket foglal magába, amelyek a magas szintű teljesítményhez az energiát biztosítják: érdeklődés, versenyszellem, kitartás, emocionális stabilitás stb. A képességek bármilyen magas szintre is fejlődnek, e háttértényezők fejlettsége nélkül nincs magas szintű teljesítmény. (Balogh, 2007)

Tehetségesnek tehát azok tekinthetők, akik kiváló adottságaik – a négy fenti összetevő ötvözeteként - alapján magas szintű teljesítményre képesek az élet bármely tevékenységi területén. (Balogh, 2007)

1.3.Kreativitás, motiváció és tehetség összefüggései

A tehetség másik fontos összetevője a kreativitás. A kreatív személyek motiváltabbak, nagyobb önfegyelemmel bírnak, kitartóbbak, konstruktív kritika jellemzi őket, ám kevésbé elégedettek, széles érdeklődési körük van, valamint nagyobb énerővel és stabilitással rendelkeznek (Gyarmathy 2006). (Bagdy, Kövi, Mirnics, 2014, 26)

A kreatív személy önérvényesítőbb, agresszívebb, erélyesebb, bohémabb és szélsőségesebb, kevésbé gátlásos és kevésbé hagyománytisztelő, mint más egyének. Nagyobb énerővel és stabilitással rendelkeznek, erős preferenciát mutatnak az esztétikai értékek és az absztrakt gondolkodás iránt. (Münnich, 2011, 9)

A kreativitás az alkotóképességet jelenti, az új dolgok létrehozását lehetővé tevő személyiségtulajdonság, „azt a nehezen megragadható eseményt jelenti, amikor az elmében az addigiaktól eltérően rendeződnek az elemek, és valami új, eredeti jön létre, és azt a viselkedést, amely során a személy ellenáll a megszokottnak, elviseli, sőt keresi a kétértelműt, a bizonytalanságot, a rendezetlenséget, amelyből új rend alakulhat ki. A kreatív folyamat a fantázia és a logika, a tudatos és tudattalan éppen megfelelő időben és arányban történő összjátéka.” (Dávid, 2015, 105)

A tehetség harmadik kulcsfontosságú tényezője a motiváció. Sok fiatalból feltehetően azért nem válik tehetséges felnőtt, mert nem vállalják a tanuláshoz szükséges erőfeszítést (Csíkszentmihályi 2010). A motiváció részben személyiségfüggő, részben pedig függ a szűkebb családi környezettől, a tágabb társas-szocializációs hatásoktól és előbbi kettő kölcsönhatásától. (Bagdy, Kövi, Mirnics, 2014, 26)

A motiváció tehát olyan, a szervezeten belüli (pl. szükséglet, kívánság, vágy, érdeklődés, szokás, akarat) vagy a szervezetre kívülről ható erő (pl. elvárás, kényszerítés, vonzerő), ami a cselekvést aktiválja, irányítja és fenntartja. A motívumok nagyon gyakran nem tudatosulnak, ezért nehezen tanulmányozhatóak. (Oláh, 2006, 321)

A cselekvést aktiváló erő – forrása szerint – fakadhat belülről (intrinzik) vagy kívülről (extrinzik). Belső motiváció esetén a személy azért cselekszik úgy, ahogy teszi, mert maga a tevékenység vonzó a számára, külső motiváció esetén valamilyen külső erő hatására cselekszik. (Oláh, 2006, 322)

A motiváció pedig a tehetség hajóerejeként működik, energetizálja a személyt. „A motiváció azt jelenti, hogy a személy rendelkezik a szükséges akaraterővel, hogy valamilyen feladatot elkezdjen és azt be is fejezze. A motiváció egyúttal azt is jelenti, hogy valaki bizonyos feladatra alkalmasnak érzi magát, és ennek megvalósításában örömet is talál. A motiváció meghatározásához hozzátartozik az is, hogy az illető célokat tud kitűzni, terveket tud készíteni (kognitív komponens), számításba veszi a kockázatot, a bizonytalansági faktorokat és ezek után lát neki a feladat megvalósításának (jövő perspektíva).” (Dávid, 2015, 105)

A tehetségesek esetében a leghatékonyabb motiváció a pozitív énkép és a kíváncsiság által támogatott, a teljesítmény és siker elérésére irányuló belső hajtóerő. A belső hatékonyság érzése erőt ad a tehetségnek ahhoz, hogy kitartson érdeklődése mellett, és a kíváncsiság

keltette magas szintű koncentráció akkor is fennmaradjon, ha a szokásosnál nagyobb erőfeszítésre van szükség a teljesítmény eléréséhez. A hiteles visszajelzés fontos tényező a teljesítménymotivációt meghatározó pozitív énkép kialakulásában. A belső motiváció különleges megnagyobbodása az elhivatottság tudata, nagy alkotóknál a kiválasztottság érzése, amely különleges erőt ad az erőfeszítésekhez, segíti a kitartó munkát. (Dávid, 2015, 106)

A motiváció cselekvésre készítő belső mozgató erő. "A személyiség tevékenységének energetikai alapja, a társadalmi szükségletek és az azok kialakítására alkalmas környezet szintéziséből előálló indítók." (Kozéki B. 1972. 573.o.) Alapvetően interperszonális kapcsolatokon keresztül jön létre. A pozitív, negatív vagy semleges kontextusban lejátszódó interakcióktól függően különböző interakciós minták adódnak - írja Johnson és Johnson (1985.249.o.) -, amely különböző motivációs rendszereket eredményez. Ez befolyásolja a teljesítményt és meghatározza a jövőbeli teljesítményre vonatkozó elvárásokat. (Kósáné Ormai, 1998, 103)

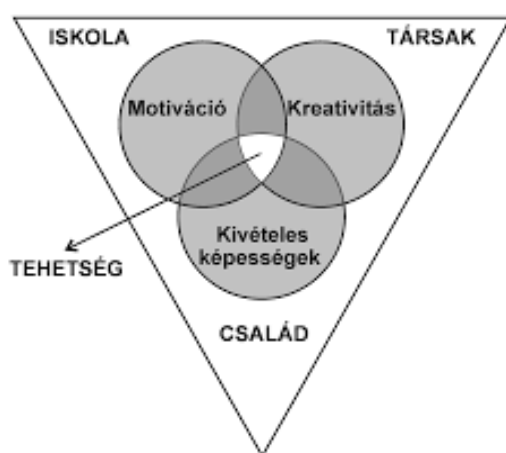
Kezdetben a sikeres embereket, így a legmagasabb rangúakat, a legjobb tanulókat, a leggazdagabbakat sorolták ide. Később a különböző intelligencia - tesztekben a legmagasabb pontszámot elérőket vélték a legtehetségesebbeknek. Jelenleg sokkal bonyolultabbnak tartjuk a tehetség - talentum eredetét, semhogy egyetlen megközelítés alapján meghatározható lenne. Egyszerűen, a józanész alapján végiggondolva a tehetség fogalmát, öt kritériumot érdemes kiemelni: (1) a tehetség potenciát, lehetőséget, ígéretet, reményt, esélyt jelent (2) valamelyik emberi tevékenységi körben (3) olyan kiemelkedő teljesítményre, amely (4) társadalmilag hasznos és amely (5) meglegedettséggel, örömmel, tehát sikerélménnyel jár elérője számára. Harsányi István klasszikus meghatározása szerint: „Tehetségen azt a velünk született adottságokra épülő, majd gyakorlás, céltudatos fejlesztés által kibontakozott képességet értjük, amely az emberi tevékenység egy bizonyos vagy több területén az átlagosat messze túlhaladó teljesítményeket tud létrehozni.” (Balogh, 2007)

A tehetségesekre általában jellemző, hogy belső kontrollvezérlésűek, önállóak és fejlődésorientáltak. Perleth és munkatársai szerint (idézi Gyarmathy 2006) a sikert képességeiknek, a kudarcot pedig a szükséges erőfeszítés hiányának tulajdonítják, kevésbé okolva a külső körülményeket. (Bagdy, Kövi, Mirnics, 2014, 26)

II. A gyermeki tehetség felismerése és kibontakoztatásának lehetőségei

Renzulli és Mönks modellje

Renzulli szerint a tehetséges gyermekek képesek ezt a három fontos tulajdonságot kifejleszteni, integrálni, és alkalmazni valamely potenciálisan értékes területen. A feladat iránti elkötelezettség, tehát a motivációs komponens fontos összetevői közé tartoznak az „érdeklődés, kitartás, önbizalom, énerő és kritikus gondolkodás” (Gyarmathy 2006, 21. old.). Renzulli modelljét Mönks némileg módosította (2. ábra) arra tekintettel, hogy a tehetség kifejlődésének egyik alapfeltétele a környezet (ezen belül a család, az iskola és a társak). Szerinte „a család értékeket ad, a tanár kapukat nyit, a társak mint katalizátorok hatnak” (Gyarmathy, 2006, 27).

2. ábra. Mönks–Renzulli többtényezős tehetségmodellje (Arendtné, 2014, 2)

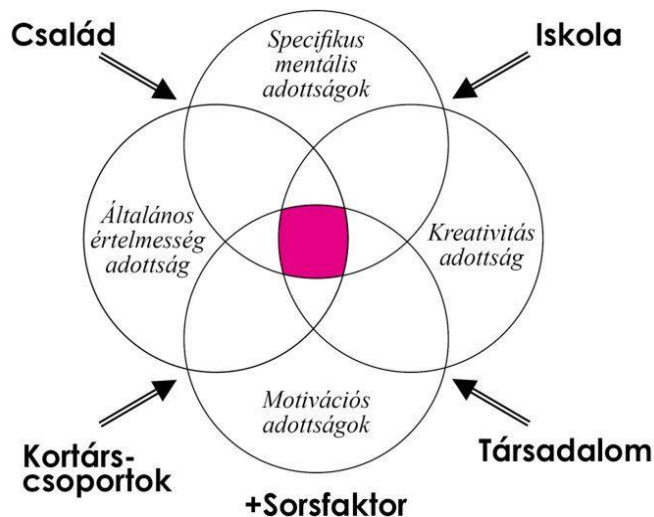
Van Tassel-Baska (1989, idézi Hunsaker és mtsai 1995) kiemeli egyes személyek különböző szerepét a tehetséges gyermek nevelésében. A szülő (általában az anya) figyelemmel kíséri a tanulmányi folyamatot; a nagyszülő stabilizáló és tápláló; a tanár pedig elismeri és bátorítja a képességeket. Slaughter és Epps (1987) amerikai mintán végzett vizsgálatok alapján beszámoltak arról, hogy sokkal jobb nevelők azok a szülők, akiket a tágabb családból származó családtagok támogatnak. A modell a társadalmi környezetbe is beágyazódik. (Bagdy, Kövi, Mirnics, 2014, 27)

A hátrányos anyagi helyzetű fiatalok (tanulmányi) teljesítményével kapcsolatos korai kutatások mérsékelt összefüggéseket mutattak ki a szocioökonómiai státus és a tanulmányi előmenetel között. A strukturális változókkal foglalkozó vizsgálatok az egyszülős családokkal kapcsolatban arra a következtetésre jutottak, hogy a szülő hiánya a tanulmányi teljesítményre nem közvetlenül hat, hanem bizonyos, az előmenetelt támogató családi folyamatokon keresztül. Scott-Jones (1984) szerint ahelyett, hogy azt kérdeznénk, van-e teljesítménybeli különbség a tradicionális és kevésbé tradicionális családok gyermekei között, sokkal

előrevivőbb azt a kérdést feltenni, hogy az egy szülővel rendelkező családok hogyan járulnak hozzá a gyermek kognitív fejlődéséhez és iskolai teljesítményéhez. (Bagdy, Kövi, Mirnics, 2014, 27)

Czeizel féle talentummodell

Czeizel Endre ugyancsak a Renzulli modelljét egészítette ki: $4 \times 2 + 1$ faktoros talentummodell. A négy adottság egybeesése és a négy környezeti komponens együttes hatása mellett még a sorsfaktor is helyet kapott e modellben. A sorsfaktor az a feltétel-együttes, amely lehetővé teszi azt, hogy a potenciális tehetségből realizált tehetség legyen, vagyis megszülethessen, és alkotásra képes legyen. (Czeizel, 2004,86)

3. ábra. Czeizel Endre $4 \times 2 + 1$ faktoros talentummodellje (Bognár, 2008, 17)

Minden egészséges gyerek minden emberi tevékenység végzéséhez megfelelő adottsággal születik. A szociális mező, amelyben a gyermek él (család, kortársak, iskola, társadalom) az a környezet, amely felelős azért, hogy a gyermek minden szükséges kognitív, motoros és szociális képessége kialakuljon. Biztosítanunk kell a tevékenység végzéséhez a lehetőségeket, feltételeket, valamint a tevékenység ellenőrzését, értékelését, korrigálást. Ugyanakkor a képességek kiemelkedő szintje, a tehetség is öröklött tényező. Mivel, nem tudjuk, hogy kinél melyik képesség fejleszthető a tehetségig, így minden gyermeknél minden képesség intenzív fejlesztésére szükség van. (Czeizel, 2004, 87)

A család szerepe

A család biztosíthatja a gyermek optimális fejlődését, ugyanakkor gátolhatja is a tehetség kibontakoztatását, amennyiben nem ismeri fel időben a gyermekben rejlő tehetségmagot (Bognár 2008, 16. o.), és nem fordít rá megfelelő figyelmet. A serdülők fejlesztését az olyan család tudja legjobban segíteni, ahol a magas kohézió és a magas alkalmazkodóképesség együttesen van jelen. Nagyon sok múlik azon, hogy a szülők mennyire tartják fontosnak gyermekük tehetségének fejlesztését, és érzelmileg mennyire támogatják. A kutatási adatok szerint a kreatív személyek támogató, és rugalmas szerepmintájú szülőkkel,

előnyös szociokulturális körülmények között élnek. E szülők többnyire nem tekintik fontos céljuknak, hogy gyermeküknek profitorientált pályát válasszanak. A kreatív gyermekek fizikai környezete általában lehetőségekkel teli, a szülők gyermekük fejlődése érdekében könyveket, kulturális esemény-látogatásokat és egyéb gazdagító lehetőségeket választanak. Viszonyulásukban szerepet kap a konstruktív vita és megbeszélés (egalitárius hozzáállás), kíváncsiak gyermekük véleményére, és éreztetik, hogy fontos. A gyermek kreatív alkotásait összegyűjtik, láthatóan becsben tartják, szimbolikusan is közvetítik azok értékességét. Támogatják továbbá gyermekeik függetlenségét és kreatív aktivitását, például a fantáziajátékot, a „képzelt barátokkal” való párbeszédet stb. Saját példájukkal is nevelnek egyúttal, hiszen maguk is sokoldalú érdeklődéssel viszonyulnak a világhoz. A kutatások azt mutatják a tehetséges gyermekek édesanyjairól, hogy abban az esetben támogatják legjobban gyermekük fejlődését, ha melegszívűen viszonyulnak hozzájuk, és hagyják őket saját tempójukban haladni. A „jó modellként működő” anyukák maguk is sikeresek és magabiztosak. A szakirodalmi források felvetik továbbá, hogy a tehetséges gyermekek szülei jól kell, hogy egyensúlyozzanak a határok tartása és a rugalmasság közt. Másrészt viszont bizonyosságot nyert, hogy a tehetség kibontakozására kedvezőtlen hatást gyakorol az overprotektív szülői magatartás, a túlságosan kontrolláló és rigid viszonyulás, illetve az ellenségesség. (Bagdy, Kövi, Mirnics, 2014, 28)

Iskola és kortárs csoportok

A tehetség kibontakozásának további fontos közegei az iskola és a kortárs csoport. A tudás átadásában már évezredek óta működő „mester–tanítvány” viszonymintát éltetik tovább a hivatásuknak élő tanárok, edzők és más mentorok. Csíkszentmihályi szerint (2010) ha a tehetséges fiatal nem kapja meg a szükséges támogatást, irányítást és ösztönzést tanáraitól vagy más szakemberektől, nem is lesz lehetősége kibontakozni. Csíkszentmihályi szerint a diákoknak azokról a tanárokról van a leginkább pozitív véleményük, akiken azt látják, hogy szeretik azt, amit oktatnak. Az iskolai közegben mindeközben a kortárs csoport létfontosságú visszajelzéseket és visszacsatolásokat ad. Szintén a társak biztosítják azt a közösségi élményt, melyben a többség valamely teljesítményt értékel és elismer. A csoport referenciaként alakítja a gyermekek önmagukhoz való viszonyát (Marsh–Parker 1984; Schwarzer–Jerusalem 1989). Ebből a helyzetből következik, hogy a speciális osztályokban tanuló tehetséges gyermekek önértékelése magasabb lehet a nem speciális osztályokban – azaz másokkal együtt – tanuló tehetséges gyermekekhez képest. (Bagdy, Kövi, Mirnics, 2014, 30)

2.1.A tehetséges gyermek jellemzői

A kiemelkedően tehetséges gyermekek már egészen kicsi korukban kitűnnek azzal, hogy nagyon kíváncsiak és szomjaznak a tanulásra. Az is mert „miértkorszak”, amely általában három éves korban kezdődik és három- és négy éves kor között éri el a csúcspontját, a tehetséges gyermekeknél sokkal hamarabb kezdődik, és úgy tűnik, hogy soha nem ér véget. A nem kielégítő és egyszerű válaszokkal nem elégszenek meg, és tovább kérdeznek, amíg nem kapnak pontos választ, és ez napokig, sőt hetekig is tarthat. (J. Mönks–H. Ypenburg, 2011, 31)

Úgy tűnik, a természet elegendő energiával látta el őket. Ez azzal jár, hogy láthatóan soha nem fáradnak el, és ezzel a szülőket és a tanárokat is az örületbe kergetik. A tehetséges gyermekek csekély alvásigényéről is sokat beszélnek, mivel ők szellemi tevékenységüket akkor sem tudják abbahagyni, ha az ágyban fekszenek. Mások azt figyelték meg, hogy ezek a gyermekek jó alvók, és ezt a napközbeni nagy energia felhasználásra vezetik vissza.

Bár koncentráltan és tudatosan képesek egy munkára összpontosítani, egyidejűleg több dologgal is képesek foglalkozni. Az információt nyilvánvalóan nagyon hatékonyan fogadják és dolgozzák fel. Azt, hogy egy szerre több dologra is képesek figyelni, a szülők és a tanárok gyakran felületességnek tartják. (J. Mönks–H. Ypenburg, 2011, 31)

Kiváló emlékező tehetségük és széles érdeklődési skálájuk mellett sokszor különleges humor érzékük is van. A figyelmes hallgató két-hároméves gyermekektől humoros megjegyzéseket hallhat, amelyeket ezek a gyerekek hangok és szavak kombinációjával érnek el.

A tökéletesség elérésére való hajlam és az az igény, hogy feltétlenül egyedül, sajátos módon csináljanak valamit, sok szülőt és tanárt juttatott már a kétségbeesés szélére. A rendkívüli tehetségek számára teljesen normális dolog az, ha valamit a végsőkig tisztázni akarnak. Ezt a tökéletességre való késztetést valószínűleg az is alátámasztja, hogy némely kiemelkedően tehetséges gyermek kifejezetten későn kezd el beszélni, akkor azonban rögtön tökéletes mondatokat alkot, többes számot egyeztet és helyesen használja az igét, és ezt gyakran már két éves korban megteszi. (J. Mönks–H. Ypenburg, 2011, 31)

Kutatási adatok azt is alátámasztják, hogy a tehetséges, kreatív alkotók egy része magányosan, elszigetelten nő fel. Az elutasítás által túl érzékennyé válnak, csoportjukhoz képest másnak élik meg önmagukat, esetenként túlreagálásra hajlamosak. Gyermekként sokat vannak egyedül, ami kritikus a későbbi kreatív fejlődés szempontjából. Idejüket többnyire gyakorlással, olvasással, tanulással töltik, így fantáziaéletük gyorsan gazdagodik. A képzelőerő változatos érzelmi és pszichés traumahelyzetekben bizonyul sikeres megküzdési mechanizmusnak. E gyermekek életük nehézségeit fantáziavilágukban korrigálják, az egyedüllétben önmaguk számára „győztes” életforgatókönyveket kreálnak. Az egyedüllétre

való képesség különösen serdülőkorban válhat erénnyé, amikor nagyon erős a csoportnyomás. Mindebből látható, hogy a korai megpróbáltatások olyan személyiségjegyeket és válaszformákat is kialakíthatnak, amelyek később nemcsak kreatív teljesítményhez vezetnek, hanem akár még ki is védhetik az egyes környezeti kockázatokat. A tehetséges gyermekeket ért korai hatások a később törvényszerűen bekövetkező bizonytalanságokkal és nehézségekkel szemben akár rezilienciafaktorként is működhetnek. Mindehhez Howard Gardner (1991) azt is hozzáteszi, hogy a tehetséges gyermekek a korábbi életükben megszokott feszültség szintet – például az alkotás formájában – újrateremthetik (sőt e nélkül akár kellemetlenül is érezhetik magukat). A szerző a reziliens működést nem tekinti a kreatív teljesítmény egyetlen útjának, inkább egyik lehetséges útnak. Vannak ugyanis olyan tanulmányok, amelyek azt támasztják alá, hogy a problémamentes, harmonikus családi környezet facilitálja leginkább az alkotóerőt. Rogers (2010) a kreativitást támogató környezetről alkotott elméletében két tényezőt említ a kreativitás feltételeként: a pszichés biztonságot és a lelki szabadságot. A pszichés biztonság a feltétel nélküli elfogadás állapotában jön létre, amikor a környezet elfogadó, és a személynek megértettségélménye van; a pszichés szabadság viszont az önkifejezés lehetőségét jelenti. Rogers elmélete részben empirikus alátámasztást nyert, ugyanakkor a tehetség háttérében elsősorban azoknál tapasztaltak elfogadó, problémamentes környezetet, akik természettudományos területek iránt érdeklődtek, például nagy feltalálóknál. (Bagdy, Kövi, Mirnics, 2014, 50)

Colangelo (2002) szerint a tehetséges tanulók jellemzően kiegyensúlyozottak, azonban számos helyzetben és területen sebezhetőek. Legnehezebben a serdülőkor időszakát viselik, különös tekintettel arra, hogy a kiemelkedő intelligencia egy társadalomban akár még hátrányt is jelenthet. Amennyiben ebben az életszakaszban társas és érzelmi problémáik adódnak – depresszió, szorongás és elszigeteltség –, ezek elsősorban különleges képességeikkel függnek össze. Depresszió tekintetében nincs számszerű eltérés tehetséges és nem tehetséges gyermekek csoportja közt (Bartell–Reynolds 1986; Brody–Benbow 1986) azzal a kitételrel, hogy a lányok esetében a hangulati állapot negatívabb, mint a fiúknál (Brugha és mtsai 1990; Slavin–Rainer 1990). A tehetségesek körében megkísérelt öngyilkosságok száma nem kiemelkedő (Neihart és mtsai 2002), és devianciamutatóik sem magasabbak az átlagpopulációhoz képest. Ritkán, csak esetbeszámolók alapján szerzünk tudomást olyan esetekről, amikor tehetséges tanulók kerülnek összeütközésbe a törvénnyel (Neihart és mtsai 2002; Seeley 1984). (Bagdy, Kövi, Mirnics, 2014, 52)

A hétköznapi életben a tehetséges gyermekek más gyermekekhez képest fokozottabb stresszt, erősebb mértékű szorongást és több beilleszkedési problémát tapasztalnak (Chan 2003; Neihart 1999). A teljesítményszorongáshoz változóan viszonyulnak: egyesek

nyomásnak élik meg a teljesítményelvárást, fokozottabb stresszben, több negatív érzéssel élnek (Jerusalem 1984; Lazarus–Folkman 1984), kevésbé érzik magukat kompetensnek, különösen akkor, ha a magas elvárásokhoz nem tudnak igazodni (Schwarzer–Lange 1983; Wigfield–Eccles 1990). A tehetséges lányok általában érzelmi szempontból terheltebbek, mint a tehetséges fiúk (Hankin és mtsai 1998; Landman és mtsai 2005; Hale és mtsai 2009), bár ezzel ellentétes eredmények is születtek (Desantis 2006; Karatzias és mtsai 2002; Huebner–Drane–Valois 2000). Az érzelmi ellenálló képesség előrejelzői közt említik a gondoskodó felnőttel való jó kapcsolatot (Fonagy és mtsai 1994, idézi Szilvási 2010). A szülő érzelmi melegsége, érzékenysége, a kiszámítható gyermeknevelés a fiatal viszonylag védetté teszi. Különösen kedvezőtlen szociális körülmények között is hatékony az olyan szülő, aki szigorúbb, ugyanakkor melegszívű és gondoskodó tud maradni. (Szilvási 2010, 39. o.) (Bagdy, Kövi, Mirnics, 2014, 52)

Hoge és Renzulli (1991) szerint a tehetséges gyermekek önbecsülése semmiben sem tér el az átlagos tanulócsoportétól, nem problematikusabb, mint más átlagos tanulócsoporté. A magasabb teljesítmény jobb énképet eredményez, azonban bizonyos társas és emocionális helyzetekben különleges sebezhetőséggel kell számolnunk (vö. McMillan–Loveland 1984). (Bagdy, Kövi, Mirnics, 2014, 53)

2.2. A gyermeki tehetség korai felismerése óvodás korban

Mindenkiben vannak a saját szintjéhez mérten jó képességek, de ezek még nem mindenkinél fognak elérni egy átlagot meghaladó szintet. Annak érdekében, hogy gyermekünkötől azt a teljesítményt várjuk el, amelynek meg is tud felelni, tisztában kell lennünk a tehetség fogalmával, kialakulásával, annak feltételeivel.

A család mindenekelőtt a palánta „melegágya”, ahol a szülőnek kötelessége növekedéséhez minden feltételt biztosítani. A szeretetteljes, nyugodt, melegséget sugárzó, elfogadó légkörérzelmi biztonságában nyitott, érdeklődő, kíváncsi lesz a gyermek. (Druné Oláh, 2010)

Ki ne szeretné azt mondani a gyermekéről, hogy rajztehetség, sporttehetség, matematikai, vagy irodalmi tehetség van a birtokában. De ez nem úgy működik, hogy ír a hét-nyolc éves kisiskolás gyermek egy-két verset és akkor már kikiálthatjuk róla, hogy költőzseni. Vagy ha a kétéves gyermek valamiféle napocsát kanyarít a papírra, akkor már elmondjuk róla, hogy micsoda rajztehetsége van. Ha négyéves korában velünk együtt dúdolja a Kalácska nótáit, attól még nem feltétlenül lesz belőle zenész. (Druné Oláh, 2010)

Ezekre a jelenségekre azért érdemes odafigyelni, azonban a maguk idején, helyén és szintjén kell kezelni őket. A jó képességeket mélyen eláthatjuk, ha erőnek erejével

„produkáltatjuk” a gyermeket, valahányszor megjelennek a rokonok, barátok: „Mondd el szépen a verset, amit az oviban tanultál, mutasd meg, milyen ügyesen tudsz biciklizni!” Kedvező körülmények között úgy is meg fogja mutatni, hogy mit tud, ha kedve lesz hozzá.

Ha sokszor, spontán vannak jó teljesítményei akár tipegő korban is, fel kell rá figyelni és érdemes az óvodapedagógussal, később pedig a tanítókkal megbeszélni, mit tapasztaltunk a gyermeknél, és kérjük meg, segítsen minket abban, hogy az adottság tényleg kiemelkedő-e, fejlődik-e, vagy csak mi gondoltunk valamit, esetleg a saját vágyainkat vetítettük a gyermekre.

A tehetségígéretes gyermek ismérvei

A *motivált* gyermek érdeklődő, kíváncsi, tudásvágya fokozott; szorgalmas, kitartó, a becsvágy is ösztönzi, szeretne jó teljesítményt nyújtani. A gyermeknek olyan környezetet kell biztosítani, ahol sokféle tevékenységet kipróbálhat, és változatos élményekben lehet része. Ilyen tevékenységek lehetnek a játszóházak, közösségi házak, múzeum-, koncert-, színházlátogatások, valamint a könyvtár megismerése.

A *kreatív* gyermek gondolkodása szerteágazó, (sokféle lehetőséget keres és talál egy feladat megoldásához, újat alkot, eredeti ötletei vannak, gondolkodása rugalmas, könnyed, hajlamos a humorra).

A *tehetség-gyanús* gyermek igen kitartóan tud belemélyedni egy-egy feladatba. Az információt jól, azaz szinte veszteség nélkül fogadja be, tárolja, idézi fel. A jó intellektuális képességek már óvodában megmutatkoznak: nagyon hamar megtanulja a verseket, egyszerűen hallja a mesét, és szinte szó szerint vissza tudja mondani. (Druné Oláh, 2010)

A tehetségígéretes gyermekre jellemző a kérdezés technikája. Minden gyermek szeret kérdezősködni, és ezek a kérdések folyamatosan a rájuk adott válaszból következnek. Segítségükkel a gyermek egyre magasabb ismeretre vesz szert egy témában, pl. az apát kérdegeti fia, hogyan keletkeznek a felhők, hogyan alakul ki a csapadék, vagy a villámlás. Fél óra alatt fizikai törvények egész sorával ismerkedhet meg az óvodás gyermek is, ha megfelelő egyszerűséggel tudunk neki válaszolni. Öncélúan is kérdezősködhethet, azonban ekkor csak a szülőkkel való együttlét, a szociális kapcsolattartás a cél.

A tehetséges gyermek magatartásában problémák is jelentkezhetnek: fegyelmezetlenül viselkedik, órán bekiabálja a jó megoldást, folyton kérdez, bohóckodik. A szétszórtság, rendetlenség is jellemző némelyikükre. Az ilyen gyermekek különcök is lehetnek. (Druné Oláh, 2010)

2.3.A tehetség kibontakoztatása

A tehetség kibontakoztatásához szerinte három alapfeltétel szükséges: a tudás, a motiváció és a fegyelem. Lényeges tehát, hogy a gyerekek velük született képességei valóban kiemelkedőek legyenek, jó iskolákba járjanak, társadalmi, lelki és anyagi tekintetben is megfelelő családi háttérrel rendelkezzenek, de megfigyelései szerint a tehetséges gyerekből mindezeket túl leginkább úgy válhat sikeres felnőtt, ha szereti azt, amit csinál, vagyis bizonyos tevékenységek közben képes flow-állapotba kerülni, sőt elsősorban azért végzi ezeket a tevékenységeket, hogy flow-állapotba kerülhessen. Mindannyian átértük már azt az érzést, hogy az, amit éppen csinálunk (focizunk, úszunk, írunk, olvasunk, barkácsolunk, kertészkedünk, sütünk-főzünk, beszélgetünk, dolgozunk stb.), határtalan örömet okoz számunkra, nem érzékeljük az időt és a fáradtságot, szinte megszűnik a külvilággal való minden kapcsolatunk, majdhogynem eltűnik a tevékenység és a tevékenységet végző személy közötti éles határvonal, és eggyé válunk azzal, amit éppen végzünk. Ezekben a különleges pillanatokban megszűnik a múlt és a jövő, a tudatunk kevésbé ellenőrzi a gondolatainkat és az érzéseinket, elragad bennünket egy áramlat és „úszunk a boldogságban”. Csíkszentmihályi kutatásai azt bizonyították, hogy a tehetség folyamatos fejlesztéséhez elengedhetetlen belső motiváció, kitartó figyelem és fegyelem évtizedes fenntartásához a flow-élmény keresése és elérése nyújthatja a legbiztosabb segítséget. A kutatás adatainak kiértékelése néhány jól kimutatható különbséget tárt fel a tehetséges és az átlagos gyerekek között. A tehetséges gyerekek általában értelmesebbek, érzékenyebbek, kitartóbbak, fegyelmezettebbek, kevesebb házimunkát végeznek, és nem dolgoznak, tehát több szabadidővel rendelkeznek, szabadidejüket jobban osztják be, jóval többet vannak egyedül, szexuálisan kevésbé motiváltak és szorongóbbak átlagosnak ítélt társaikhoz képest, de a tehetségesek csoportján belül is voltak különbségek például a sporttal, a mű- vészetekkel vagy a zenével foglalkozók között. (Csíkszentmihályi, Rathunde, Whalen, 2010, 81)

Tehetséges gyerekek neveléséhez tehát a társadalom és az iskola részéről rengeteg elismerésre, támogatásra, motivációra, a szülők részéről sok-sok időre, pénzre, energiára és türelemre, a gyerekek részéről pedig megannyi lemondásra és kompromisszumra van szükség a sikeres felnőtté váláshoz vezető hosszú úton. (Csíkszentmihályi, Rathunde, Whalen, 2010, 82)

A tehetség kibontakoztatója a Renzulli-modell értelmében az intelligencia, a környezeti hatások, a teljesítménymotiváció, az énhatékonyság- és függetlenségérzés, továbbá az iskolai és családi követelményekkel kapcsolatos megküzdési mechanizmusok összjátékán múlik. Gough (1979) úgy írta le a tehetségeseket, mint okos, egoista, belső gazdagságban élő, kompetens, magas energiaszintű, független, magabiztos személyeket, akik az akadályokhoz

kitartóan viszonyulnak, és széles körű érdeklődésük folytán könnyebben felismerik a divergens információkat (Barron–Harrington 1981). A Big Five szempontjából a tehetséges emberek jellegzetes mintázata a következő: magas nyitottság (kíváncsiság), alacsony barátságosság (autonóm és teljesítményorientált, de már-már barátságtalan működés), általában magas extravertió (energikusság), azonban természettudományos érdeklődés esetén introvertió (Feist 1999), magas neuroticizmus (túlérzékeny, nyughatatlan viszonyulás), általában alacsonyabb, de természettudományoknál, az átlagosnál magasabb lelkiismeretesség (gyengébb szabálykövetés, Feist, 1999). Ez a személyiségkonstelláció egyébként jellegében hasonló az antiszociális Big Five profilhoz, a kettő közt azonban mennyiségi eltérés van (King és mtsai 1996; Prabhu és mtsai 2008). Más vizsgálatok szerint a tehetséges fiatalok kockázatvállalóbbak, jobban tolerálják a kétértelmű információkat, fantáziadúsabbak, impulzívabbak és érzelmi szempontból érzékenyebbek (Feist 1999). Viselkedési mintájuk hasonlóan rugalmas, újdonságkeresők, és mindemellett nagyon jellemző rájuk a képi gondolkodás (James–Asmus 2001; Lee 2005). (Bagdy, Kövi, Mirnics, 2014,54)

III. Az óvodapedagógus személyiségének és nevelési stílusának szerepe a gyermeki tehetség kibontakozásában

A pedagóguskutatások közel 150 éve foglalkoznak azzal, miben is ragadható meg a pedagógus szakmaiság lényege. Valamennyi kutató egyetért abban, hogy a pedagógussá válás folyamatában vannak szakaszok, amelyeket végigjárva válhat valaki szakmájának „mesterévé”. A pályaszocializációs kutatások megmutatják azokat a lépcsőfokokat, amelynek során a pedagógus pályán első, tétova lépéseit tevő kezdő szakemberből a hivatását magas szinten művelő „mester” lesz. (Fáyné Dombi és Sztanáné Babics, 2013)

3.1. Pedagógus hivatás és mesterség

A nevelői habitus, a pedagógus magatartás alakulása sok tényező függvénye. A pedagóguskutatások ezt több oldalról világítják meg. A pedagógiai, pszichológiai, szociológiai aspektusú vizsgálatok különböző megközelítés-módoak, de vannak érintkezési pontok. A pedagógiai indíttatású vizsgálatok hivatás-centrikusak, azt a hatásmechanizmust kívánják megragadni, amelyek a gyermek-nevelő interakcióban a tudásátadás – befogadás egységén alapulnak. A pszichológiai kutatások a személyiség-pálya megfelelés feltárását, a pedagógus személyiség megismerésének, alakításának kérdéseit tekintik elsődlegesnek. A szociológia pedig a pedagógus társadalmi szerepével, a szerepsajátosságok feltárásával foglalkozik, míg az etika az értékek, hivatásértéke oldaláról közelíti meg a kérdést. (Fáyné Dombi és Sztanáné Babics, 2013)

A hivatás és a hivatástudat a személyiség oldaláról közelíti meg a témát. Elemezhetjük a pszichikus funkciók szerint. Ennek a megközelítésmódnak a képviselői a hivatástudatot olyan komplex fogalomként értelmezik, amely akarati gyökerei és aspektusai vannak.

A hivatástudat feltételezi a magas színvonalú szaktudást, felöleli az egyén szeretetét munkája iránt, azt az érzelmet, hogy munkájának eredménye nemcsak az ő egyéni boldogulását szolgálja, hanem társadalmilag is nagy fontosságú.

A hivatásérzet a pályához való kötődés olyan formája, amely szubjektív tapasztalatokon nyugszik, érzelmileg motiválja a pályaválasztást. A hivatászeretet realisabb pályaismereten, pályaképen alapul, stabilabb érzelmi kötődést jelent, intellektuális és erkölcsi tartalma is erősebb. (Fáyné Dombi és Sztanáné Babics, 2013)

A gyermeki személyiség fejlődése és érzelmi stabilitása szempontjából meghatározó lehet, hogy milyen vezetési-nevelési stílust képviselő felnőttek társaságában nő fel. Az óvodapedagógus nevelési stílusa, mint minta, és mint érzelmi háttér befolyásolhatja a gyermek életét, fejlődésének irányát. Felnőtt élete során a gyermeki környezetben tapasztalt nevelési-vezetési stílust tartja majd mérvadónak, vagy éppen annak ellenkezőjét alkalmazza

rossz tapasztalatai hatására. Mélyen beleivódik a gyermek emlékezetébe, hogy mennyire megalázó vagy sértő volt egy helyzet, megoldás számukra, vagy éppen ellenkezőleg, hogy mennyire épültek belőle. (Fáyné Dombi és Sztanáné Babics, 2013)

A rideg, agresszív megnyilvánulások felé hajló légkör a gyermekből szorongást, gátlásosságot, indokolatlan büntudatot, vagy kifelé irányuló agressziót válthat ki. Gyakori a túlzott óvás, féltés is a családokban leginkább az anya részéről. Ezekben a családokban meleg az érzelmi légkör, főként az anya-gyermek kapcsolatban, viszont a gyermek passzívvá, gátolttá válik, serdülőkorban pedig csak nagyon nehezen következhet be a szülőktől való elszakadás. Az óvodáskort, iskoláskort elérve megjelenik egy újabb felnőtt vezetési-nevelési stílusa a gyermek világában, a pedagógusé. A nevelő vezetési tevékenysége nem csupán egy személyiségre irányul, hanem az egész kis közösségre, amelyet irányít. Hogy nevelési tevékenysége eredményes legyen, meleg emberi kapcsolatokat kellene kialakítania a gondjaira bízott gyermekekkel, illetve ilyen irányba terelgetni a gyerekek egymás közötti kapcsolataiban is.

Nyílt, demokratikus légkört kellene teremtenie, és világos, a gyermekek életkori szintjének megfelelő követelményeket állítani, azok végrehajtását következetesen ellenőrizni. Mindez azért is lényeges, mert csak ebben az esetben alakulhat ki olyan közösség, amelyre a baráti kapcsolatok megléte, a közösen kialakított és betartott csoportnormák jellemzőek. Ilyen közösségekben az egyén személyiségfejlődése is optimális mértékben biztosított. (Fáyné Dombi és Sztanáné Babics, 2013)

Ha a nevelés, azaz a másokkal való együttélés szakmává válik, ez azt is jelenti, hogy az ember a hivatásával együtt egy sor nehézséget is vállal.

A kreativitás és érzékenység mellett még annak a képességnek is birtokában kell lennie a nevelőnek, amellyel megvédi saját személyiségét a szükséghelyzetben túl sokáig, és túl intenzíven végzett munka hatásaitól.

A mindennapi szituációk mind a pedagógus, mind a gyermek magatartását befolyásolják, illetve korlátozzák. E szituációk irányítási tudása a pedagógiai alkalmasság fő összetevője. (Fáyné Dombi és Sztanáné Babics, 2013)

Ahhoz, hogy a pedagógus ezeknek a tulajdonságoknak legalább egy részét magáénak mondhassa, ezáltal eredményes munkát végezhesen, szükséges, hogy kialakuljon benne a hivatáshoz való kötődés. A hivatástudat kialakulásának értelmi, érzelmi és akarati alapja van. Szükséges hozzá a magas színvonalú szaktudás és az egyén munkája iránt érzett szeretete. A hivatásszeretet stabil érzelmi kötődést jelent erős értelmi és erkölcsi tartalommal. Ez az egyén munkájához fűződő viszonyának a legmagasabb szintje. Kialakulásának elengedhetetlen eleme a pedagógus pályával kapcsolatos elvárások belsővé válása, amit szerepvárásnak

nevezünk. Ez az adott szerephez kapcsolódó viselkedések összességét jelenti, melyeket a csoport elvár az adott szerepet betöltő személytől. Ezeknek az elvárásoknak a belsővé válásához szükséges a pedagógus bizonyos fokú önismerete és a hivatásértékek felismerése. Az értékek kialakítása csak akkor lehet eredményes, ha a pedagóguspálya jellegzetességeivel, kívánalmaival egységben történik. Ezáltal az egyén közel kerül hivatásához és megfelelő ismereteket szerezhet róla. A pedagógushivatással való azonosulás megköveteli azt is, hogy a pedagógus tisztában legyen azzal, hogy nemcsak hivatást vállalt, hanem egy annak megfelelő szerepet is. Egy eredményes pedagógusnál ez a vállalt szerep és a saját énye nagyon közel áll egymáshoz, így nem okoz a kettő különbsége összeütközéseket, meghasonlást. Ennek elkerülésében nagy segítséget nyújthat a megújulásra és a nagyfokú kreativitásra való képesség, melyek jól kialakíthatók személyiségfejlesztés útján. (Fáyné Dombi és Sztanáné Babics, 2013)

Mindenképpen meg kell lennie a feltétel nélküli elfogadásra való irányultságának. Ez pozitív érzelmi odafordulást jelent, mely a személyiség optimális fejlődésének a feltétele. A lényeg, hogy magának a gyermeknek szóljon, akiben önmagában sok érték van. Alapja az önfogadás, ugyanis addig senki nem tud egy másik személyt feltétel nélkül elfogadni, amíg önmaga iránt nem érzi ezt. Lényeges még az is, hogy az elfogadásnak nem szabad, hogy feltétele legyen a viszonyosság.

Másik elengedhetetlen személyiségvonás az empátia, vagyis a másik ember érzéseinek a megértése és pontos visszajelzése. Ebben a folyamatban információkat dolgozunk fel, majd visszajelezzük őket saját érzelmeink szűrőjén keresztül. Ilyenkor az egyénre kell odafigyelni, mert ő a maga módján egyedi. Az empátia lényege, hogy megkíséreljük átélni azokat az érzéseket, érzelmeket, amiket a másik személy élt át az adott szituációban. (Fáyné Dombi és Sztanáné Babics, 2013)

Harmadik személyiségvonás a kongruencia, vagyis az értékeinkben való bizonyosság, mely tapasztalatszerzés útján tudatossá válik. Így uralkodóvá válhat a természetes viselkedés, hogy ne legyen szükség elhárító-védekező magatartásra. A szerepviselkedési biztonság egy olyan képességbeli elem, mely gazdag és rugalmas viselkedésrepertoárt feltételez és a konkrét helyzet átélésével valósítható meg. Mi is a szerep? Röviden: a csoportfunkcióknak megfelelő viselkedés. Ahhoz, hogy a pedagógus biztonsággal tudjon viselkedni szerepén belül az kell, hogy gyorsan átlássa az adott helyzetet és együttműködjön a környezetével, vagyis a szülőkkel, gyerekekkel és a kollégákkal. Az együttműködésben segít a konfliktusmegoldás erőszakmentes és kreatív formája, mely által a felek képesek lesznek elfogadni egymás véleményét és hajlandóak a megegyezésre, kompromisszumra. Lényeg az, hogy olyannak fogadjuk el a másikat, amilyen, mert ez ösztönzőleg hat mind a fejlődésre, mind a változni

akarára. Emellett, ha elfogadjuk a gyereket a maga sajátos, esetenként nehezen kezelhető magatartásával, akkor ezt ők is könnyebben megteszik magukkal. Felismerik saját értékeiket és megismerik a szeretve lenni érzést.

Az óvodapedagógus tudás-struktúrája

A következőkben az óvodapedagógusok tudás-struktúráját mutatjuk be.

Elemei a következők:

Szakmai tudás: a kisgyermekkorra vonatkozó tudás, a nevelési-fejlesztési funkciók ismerete, önismeret, segítő, támogató szerepre való alkalmasság, nevelési stratégiák, jogszabályok ismerete.

Háttértudás: a közoktatási intézményrendszer, a pedagóguspálya, a pedagógusi munkakörök követelményeinek, szabályozásának ismerete, szakképzettséghez kapcsolódó szaktudomány és szakmódszertan ismerete, közoktatási intézmények működésének, környezeti kapcsolatainak ismerete, a közoktatási intézmény dokumentumainak, pedagógiai programjának (a speciális területeket is beleértve annak speciális területeit is: (pl. inkluzív nevelés, egészségnevelés, gyermekvédelem stb.) ismerete. (Fáyné Dombi és Sztanáné Babics, 2013)

Kompetenciák: a gyermeki személyiség fejlesztés, gyermekcsoportok, közösségek alakulásának segítése, a pedagógiai folyamat tervezése, a gyermekek képességeinek fejlesztése, a nevelési folyamat szervezése és irányítása, az értékelés változatos eszközeinek az alkalmazása, a pedagógiai folyamat tervezése, a pedagógiai értékelés változatos eszközeinek az alkalmazása.

A szakmai fejlődés kompetenciái: hatékony szakmai együttműködés és kommunikáció, szakmai kompetenciák folyamatos fejlesztése, mérése, értékelése, a kezdő pedagógusi reflektivitás szakszerű, korszerű eszközökkel történő segítése, önművelés igényének kialakítása, az elkötelezettség erősítése, a pályakezdés, a beilleszkedés támogatása, az adott szakterületen korszerű, jó gyakorlatok bemutatása, a kezdő pedagógus szakmai szocializációjának támogatása, az egész életen át tartó tanulást, a szakmai szocializációt folyamatosan megalapozó kompetenciák fejlesztése.

Szakmai képességek: hatékony szakmai együttműködés a kollégákkal, professzionális kommunikáció és konstruktív konfliktuskezelés, a kezdő pedagógus munkájának nyomon követése, felelősségtudat, a pedagógusi szakmai kompetenciák felismerése, fejlesztése, reflektivitás, (önreflexió) szakszerű, korszerű eszközökkel történő kialakítása, fejlesztése, az önművelés igényének kialakítása, az elkötelezettség erősítésére, a pályakezdés, a beilleszkedés támogatása, az adott szakterületen korszerű, jó gyakorlatok bemutatása, a kezdő pedagógus szakmai szocializációjának támogatása. (Fáyné Dombi és Sztanáné Babics, 2013)

Szakmai attitűdök: nyitottság az új kezdeményezések iránt, fontosnak tartja, hogy megtalálja a személyiségéhez illeszkedő saját szakmai fejlődési útját, érti és elfogadja a pedagógus kollégák közötti segítő-támogató kapcsolat kialakítását, ebben a saját szerepének, illetve a folyamatos önreflexiójának a jelentőségét, felelősséget érez munkája iránt, fontosnak tartja a szakma nehézségei mellett a szakma szépségeinek tudatosítását is, elkötelezett az eredményes mindennapi gyakorlat kiemelt jelentősége mellett.

Kiemelt szerepfeladatok: szakmai szerepvállalás és elkötelezettség, hatékony szóbeli és írásbeli kommunikáció. reális szakmai önismeret, együttműködés pedagógusokkal, szülőkkel, gyerekekkel, új nevelési módszerek és eljárások kidolgozása, elsajátítása, intézményi szervezetfejlesztési munkákban való részvétel, értékelkötelezettségek és szakmai attitűdök, felelősségtudat, a gyermekek egyéni sajátosságainak figyelembevétele és tisztelete, érzékenység a hátrányos társadalmi helyzetből fakadó nehézségekre, előítélet-mentesség, személyes példamutatás, értékközvetítés. (Fáyiné Dombi és Sztanáné Babics, 2013)

IV. Az óvónő tehetségének hatása a gyermeki képességek kibontakozására.

Vizsgálat az Ungvári járás egyes óvodáiban

Az óvónő a nevelés középpontjában áll, modell, esetenként példakép a gyermekek előtt. Ismeri a csoportjába tartozó gyermekek életkoronként és egyénenként eltérő biológiai-, lelki- és kulturális szükségleteit. A gyerekek fejlődését nyomon követi, figyelemmel kíséri. Ebből adódott az alapötlet, hogy érdekes megvizsgálni, hogy az óvónő tehetsége hatással van-e a csoportjába járó gyermekek készségeinek fejlődésére. A vizsgálatot az Ungvári járás egyes óvodáiban végeztem el. A vizsgálatot a Kisdobronyi Óvodában, a Nagydobronyi Napsugár Óvodában és a Kisgejőci Óvodában végeztem, ezen belül a nagycsoportot és a nagycsoporton dolgozó óvodapedagógust figyeltem meg.

Hipotézisem, hogy az óvodapedagógus tehetsége befolyásolja-e, elősegíti-e az óvodás gyermekben rejlő tehetség kibontakozását, készségeinek fejlődését. Céloom felkutatni tehetségekkel rendelkező, gyakorló óvónőket, akik aktív nevelői gyakorlattal, pedagógiai tevékenységet fejtenek ki.

Első lépésként interjúkérdéseket (1. melléklet) állítottam össze, hogy megtudjam, melyik óvónő miben érzi magát tehetségesnek.

Először a Kisdobronyi Óvoda nagycsoporton dolgozó óvónőjével, Hidi Erikával készítettem interjút (2. melléklet), aztán a Nagydobronyi Napsugár Óvoda óvónőjével, Molnár Andreával (3. melléklet), végül a Kisgejőci Óvoda óvónőjével, Veres Izabellával készítettem interjút (4. melléklet).

A szubjektív vizsgálat után egy objektív vizsgálatot végeztem el mind a három óvónőnél. Mikor az interjúbeszélgetés kapcsán találkoztunk megbeszéltünk egy másik időpontot a vizsgálat második felének elvégzésére.

A feladat az volt, hogy mindhárom csoportnak el kellett szavalni ugyanazt a verset, melynek címe Tóthárpád Ferenc: Megnyílt az óvoda (5. melléklet), aztán elénekelni a Tavaszi szél vizet áraszt (6. melléklet) című dalt, végül a gyerekeknek rajzot kellett készíteni, melynek témája a „Szeretet”.

Az interjúbeszélgetést hangfelvételre vettem, az énekekről és versekről videót készítettem, a rajzokról pedig képeket csináltam. Ezzel is alátámasztva a megfigyelésem eredményeit.

Az interjúból kiemeltem néhány kérdést, melyből kiderül, hogy melyik óvónő miben tehetséges és hogyan építi be a foglalkozásokba.

1. táblázat Összehasonlítási elemzés a három óvónő tehetségének megismerésére

	<i>Milyen művészeti ágakban érzi magát tehetségesnek?</i>	<i>Hogyan viszi be ezt a tehetséget a gyerekekkel való foglalkozásokba?</i>	<i>A munkája során, találkozott-e olyan típusú tehetséggel, a gyermekek körében, mint az öné?</i>
<i>Hidi Erika Kisdobronyi Óvoda</i>	Iskolás, sőt talán óvodás korom óta a versek, a mondókák vonzottak. Ebben érzem magam tehetségesnek, mert szerintem egy ember abban tehetséges, amiben jól érzi magát.	A gyerekek sokkal jobban élvezik a foglalkozásokat, ha ki vannak színezve mondókákkal, versekkel, találós kérdésekkel, dalocskákkal.	Még nincs sok éves tapasztalatom, de minden éven vannak kiemelkedő gyerekek. Minden gyermek tehetséges valamiben. Ezt a rejtett tehetséget nekünk, óvodapedagógusoknak kell előhozni és fejleszteni.
<i>Molnár Andrea Nagydobronyi Napsugár Óvoda</i>	Kézművességgel foglalkozok, gyöngyfüzés, varrás, hímzés.	Minden foglalkozásba be lehet vinni, csak kreatívnak kell lenni.	Többféle tehetséggel is találkozunk. Mindenki másban tehetséges. A rajzolás az, ami megmutatkozik a gyerekeknél.
<i>Veres Izabella Kisgejőci Óvoda</i>	Leginkább az éneklésben.	Próbálom úgy alakítani a foglalkozásokat, hogy az ének által felkeltsem a gyerekek érdeklődését.	Nagy örömmel mondhatom, hogy munkám során már találkoztam.

A válaszokból kiderül, hogy Hidi Erika a verselésben a legjobb. Az interjúbeszélgetés során egyértelművé vált, hogy már gyerekkora óta a verselés áll a szívéhez a legközelebb. Próbálja a foglalkozásokba beágyazni a verselést, hogy, ezáltal is színesebbé tegye azokat.

Molnár Andrea a kézművességben tehetséges. Mindez a válaszaiból is kiderül. A gyerekek óvodai mindennapjaiba beviszi a varrást, a gyöngyfűzést és a rajzot, ezzel is nagy hangsúlyt fordítva a kézügyességre.

Veres Izabella az éneklésben átlagon felüli. Bár az interjú során szerénykedett, én már többször is hallottam énekelni és valóban különleges hangja van. Az éneklést használva kelti fel a gyerekek érdeklődését egy-egy téma iránt.

Az interjú további elemzésének anyagát az alábbi táblázatban foglaltam össze, olyan vonatkoztatásban, hogy mindhárom óvónő milyen nevelői tevékenységeket fejt ki az óvodai nevelői folyamatban.

2. táblázat Nevelői munkában kifejtett tevékenységek

	<i>Hidi Erika</i> <i>Kisdobronyi Óvoda</i>	<i>Molnár Andrea</i> <i>Nagydobronyi</i> <i>Napsugár Óvoda</i>	<i>Veres Izabella</i> <i>Kisgejőci Óvoda</i>
<i>Milyen verseket tudnak a gyerekek?</i>	A gyerekek nagyon sok verset tudnak, ezek általában ünnepekhez, évszakokhoz kapcsolódnak.	Minden ünnepre tanulunk verseket és minden évszakhoz kapcsolódóan is tudnak verseket.	Egyszerű, játékos gyerekverseket, a fejlődési szintjüknek megfelelően.
<i>A hangsúlyos versmondás technikáját alkalmazza-e a gyermekeknél a verstanulásban?</i>	Igyekszek odafigyelni a versek helyes és hangsúlyos tanítására, a megfelelő levegővételre.	Próbálok odafigyelni a hangsúlyozásra, de a gyerekek inkább a rímeket jegyezik meg és nem feltétlen ügyelnek a hangsúlyozásra.	Természetesen fontosnak tartom, hogy a gyerekek hangsúlyosan tanulják meg a verseket.
<i>Milyen énekeket tudnak a gyerekek?</i>	Énekeket is szintén sokat tudnak, évszakokról, ünnepekről, állatokról.	Jelenleg a ballagásra készülünk, és több búcsúztatót tudnak, ukrán magyar dalocskákat. Emellett, minden más ünnepre tudnak énekeket és minden évszokról.	Könnyű, egyszerű énekeket. Többnyire gyerekdalokat és népdalokat.

<p><i>Mekkora hangsúlyt fektet az éneklés technikai megoldásaira (a tiszta hangon való éneklésre) a gyermekek énektanítása közben?</i></p>	<p>Én úgy gondolom, hogy az éneklés egy önkifejezés. Bár nem vagyok énektanár, de nagyon szeretem a gyerekdalokat. Sok éneket tanítok a gyerekekkel, mert úgy látom, hogy nagyon élvezik, főleg a vidám, vicces dalocskákat. Éneklés közben figyelek a helyes testtartásra, levegővételre, hangsúlyozásra.</p>	<p>Ez többnyire a zenenevelő feladata és ő foglalkozik vele. Én is énekelek a gyerekekkel, de a zenenevelő tudja tisztán, hangsúlyosan, technikailag helyesen tanítani a gyerekeket.</p>	<p>Természetesen próbálok minél nagyobb hangsúlyt fektetni rá.</p>
<p><i>Ön hogy látja, a gyerekek számára milyen szerepet játszik a rajzolás, mint az önkifejezés eszköze?</i></p>	<p>A rajzolás egyfajta önkifejezés. Rajzaik sokat elárulnak róluk, hangulatukat, lelki világukat. Úgy gondolom, hogy nagy szerepe van a rajzolás a gyerekek életében.</p>	<p>Hatalmas szerepet játszik, mert ha a gyerekeknek valami problémájuk van, nem feltétlenül fogják elmondani, hanem kirajzolják.</p>	<p>A rajzolás, mint önkifejezés eszköze nagy szerepet játszik, mert van olyan gyerek, akinek érzéseit csakis a rajza által tudjuk meg.</p>
<p><i>Milyen szerepet tölt be az éneklés a gyerekek óvodai mindennapjaiban?</i></p>	<p>Nagyon nagy szerepet tölt be. Legyen bármilyen tevékenységről szó, akár játék, akár séta. Sokkal jobban élveznek bármilyen tevékenységet, ha énekszóra végezhetik.</p>	<p>Sokat éneklünk, szeretnek is énekelni. Mostanában olyan énekeket énekelnek, amelyek nem gyerekdalok, de hagyjuk őket kibontakozni.</p>	<p>A gyerekek nagyon szeretnek énekelni, ezért nagy szerepet tölt be.</p>

<i>Milyen szerepet tölt be a rajzolás a gyerekek óvodai mindennapjaiban?</i>	Mint már említettem ez egyfajta önkifejezés, amire szükségük van a gyerekeknek és a pedagógusoknak is, hogy jobban megismerjük a gyerekeket, és ha szükséges segítséget nyújtsunk nekik.	Szinte mindennap alkalmazzuk a rajzolást és a szabadrajzolást is nagyon élvezik.	Rajzolni is nagyon szeretnek és fontosnak is tartom, hisz ez az önkifejezés egyik módszere.
<i>Milyen szerepet tölt be a versmondás a gyerekek óvodai mindennapjaiban?</i>	A gyerekek szeretik a verseket, különösen azokat, amelyek rímelnek és van mondanivalójuk. Úgy gondolom, hogy ez egy nélkülözhetetlen tevékenység.	Nagy szerepet tölt be. Kifejezhetik magukat általa és a már tanult verseket gyakorolják.	A versmondás is nagy szerepet tölt be, hisz foglalkozás se múlhat el verselés, esetleg mondóka vagy találós kérdés nélkül.

A fenti táblázatból egyértelműen kitűnik, hogy *Hidi Erika* mindhárom tevékenységet fontosnak tart és ennek érdekében tudása szerint mindent megtesz, hogy fejlessze a gyerekek készségeit. *Molnár Andrea* válaszaiból az derül ki, hogy nagy hangsúlyt fordít a rajzolásra, viszont az ének nem az erőssége, ezért a zenenevelő lát el minden énekkel való fejlesztést. *Veres Izabellával* folytatott interjúbeszélgetés során megtudtam, hogy ő szintén fontosnak tartja a gyerekek fejlesztését, ezért törekszik a technikai megoldásokra.

A válaszokból kiderül, hogy az óvónők nagyon fontosnak tartják a gyerekek fejlesztését, de mindhárman másban és másban tehetségesek. Mindegyik csoport óvodai napjaiban nagy szerepet tölt be az éneklés, a verselés és a rajzolás, valamint évszakokhoz, ünnepekhez kötődő énekeket, verseket tudnak. Az óvónők elmondása szerint a rajzolás nagy szerepet játszik a gyerekek életében. Egyes gyerekek csakis rajz által fejezik magukat, így a pedagógusok a zárkózottabb gyerekek hangulatát, lelkivilágát könnyebben megismerhetik.

Az interjúbeszélgetés után megkértem az óvónőket, hogy tanítsák meg a gyerekekkel az általam kiadott verset és éneket. Következő látogatásom során mindhárom óvodában

meghallgattam a gyerekek szavalását és éneklését, amit videóra vettem. Aztán mindhárom csoportba rajzoltattam a gyerekekkel, melynek témája a „szeretet” volt. A rajzokról képeket készítettem. Ennek értelmében, a további vizsgálat arra irányul, hogy az óvodákban, a mindhárom féle tevékenység közepette, miben lehetnek eredményesebbek a gyerekek.

Az első szempont, ami szerint a vizsgálat elemzését végeztem a versmondás volt. A másik szempont az éneklés volt. A harmadik szempont pedig a rajzolás volt.

4.1. Vizsgálat a versmondás területén

A Kisdobronyi Óvoda óvodapedagógusával végzett interjúbeszélgetés során kiderült, hogy az óvónő a verselésben a legjobb. Itt a megfigyelést 7 gyerekekkel végeztem el. Az óvónő felsorakoztatta a gyerekeket és a gyerekek együtt szavalták el a verset. Az óvónő tehetsége megmutatkozott a gyerekek versmondásában. Alkalmazta a hangsúlyos versmondás technikáját, odafigyelt a helyes levegővételre és a szünetekre is. A gyerekek nagyon szépen, tisztán, érthetően, artikulálva szavalták el a verset. A gyerekek nem elégedtek meg ezzel az egy vers elmondásával, tovább szavalták az eddig tanult, számukra kedves verseket.

A Nagydobronyi Napsugár Óvodában 10 gyerek versmondását figyeltem meg. Itt az óvónő szintén felsorakoztatta a gyereket félkörbe. Az óvónő verselésében már nem jelenik meg nagymértékben a hangsúlyozás és a szünetek betartása. Ő nemcsak a szöveget tanította meg a gyerekekkel, hanem kedvesen elgesztikulálta a verset. A gyerekek szépen elszavalták és elmutogatták a verset. Ebben a csoportban nem volt jellemző a versmondás utáni vágyakozás. A szavalás után a játékba merültek.

A Kisgejőci Óvodában 5 gyerekekkel végeztem el a megfigyelést. Az óvónő felsorakoztatta a gyerekeket és elszavalták a verset. A nevelőnő becsületesen megtanította a gyerekeknek a szöveget, de mivel nem tehetséges a versmondásban, ezért a csoportnál nem figyelhető meg a hangsúlyos versmondás technikája. A versmondás nem hangsúlyos, nincsenek szünetek, nem észrevehető az artikuláció. Ettől a verselés monotónná válik.

4.2. Vizsgálat az éneklés területén

A Kisgejőci Óvoda nevelőnője az éneklésben tehetséges, és ez meg is mutatkozik a munkájában. A nagycsoportban 5 gyerek énektudását figyeltem meg. A nevelőnő beállította a gyerekeket és kórusba elénekelték az éneket. Az éneklés során kiderült, hogy az óvodapedagógus nagy hangsúlyt fektet az éneklés technikai megoldásaira és a tiszta hangon való éneklésre. Bár kevesen vannak a csoportban, mégis gyönyörűen szólt az ének. Megmutatkozik a gyerekek éneklésében az óvónő énektudása.

A Kisdobronyi Óvodában 7 gyerek csoportos éneklését figyeltem meg. Az óvodapedagógus felsorakoztatta a gyerekeket és elénekelték az éneket. Az óvónő igyekezett odafigyelni az énektechnikákra, de észrevehető, hogy az éneklés nem a legtisztább. A

gyerekek élvezték az éneklést, észrevehető, hogy megjelenik az óvodai mindennapjaikban az éneklés.

A Nagydobronyi Napsugár Óvodában 10 gyerek kórusban való éneklését figyeltem meg. Az óvónő félkörbe állította a gyerekeket és elénekelték az éneket. Azt figyeltem meg, hogy az óvodapedagógushoz nem igazán áll közel az éneklés, de becsületesen megtanította a szöveget a gyerekekkel. Ezt tükrözi a csoport éneklése is. Az éneklés nem tiszta hangon történt és az énektechnikák sem voltak megfigyelhetőek. Az éneklés verselészerűvé vált.

4.3. Vizsgálat a rajzolás területén

A Nagydobronyi Napsugár Óvoda óvónője a rajzolásban tehetséges. Az óvónő megkérte a naposokat, hogy osszák szét a lapokat, grafit ceruzát és színes ceruzát. Ezután elmondta, hogy rajzolják le számukra mit jelent a „szeretet”. A gyerekek azonnal hozzáfogtak a munkához, mindenki forgatta a lapját, nem úgy rajzoltak rá, ahogy előttük volt. Munka közben nem beszélgettek, nem kérdezősködtek, a saját rajzukra koncentráltak. A csoportba tartozó gyerekek rajzain megfigyelhető, hogy több elem is megjelenik (ház, ember, fa, fű, csillag). A rajzaik színesek, egyediek és technikailag kidolgozottabbak. Nem tudhatjuk, hogy melyik gyerekeknek mi játszódik le a fejében a „szeretet” szó hallatán vagy kinek mit jelent, de az egyik gyerek üveget rajzolt. Ilyen a gyermeki kreativitás és képzelőerő.

1. kép Gábor Viktória, Verba Ramóna rajza, Nagydobronyi Napsugár Óvoda, nagycsoport
Fényképet készítette: Máthé Melánia

2. kép Csákány Barbara, Badó Karina rajza, Nagydobronyi Napsugár Óvoda, nagycsoport
Fényképet készítette: Máthé Melánia

3.kép Bányi Csenge rajza, Nagydobronyi Napsugár Óvoda, nagycsoport
Fényképet készítette: Máthé Melánia

A Kisdobronyi Óvodában az óvónő elmondta a gyerekeknek, hogy képzeljék el számukra mit jelent a „szeretet” és azt rajzolják le. Felírta a lapokra a neveket és szétosztotta, majd a gyerekek megkapták a grafit ceruzákat, színes ceruzákat. A gyerekek a lapokat függőlegesen kapták meg és nem fordították sehová. A csoportba járó gyerekek rajzaira már

csak az egy alakos rajzok jellemzőek. Kevés színt használtak, és előfordul, hogy csak grafittal készítették el a rajzot és nem színezték ki. Nem végeztek aprólékos munkát.

4. kép Szilágyi Milán, Úr Zsófia rajza, Kisdobronyi Óvoda, nagycsoport
Fényképet készítette: Máthé Melánia

5. kép Úr Jázmin, Verba Viktória rajza, Kisdobronyi Óvoda, nagycsoport

Fényképet készíttette: Máthé Melánia

A Kiszegjői Óvodában a nevelőnő elmondta a gyerekeknek, hogy a „szeretet”-et rajzolják le. A gyerekek megkapták az eszközöket és elkezdték a munkát. A lapokat kedvük szerint forgatták. Az egyik gyerek hangosan elárulta az óvónőnek, hogy számára a házuk a „szeretet”. Ezt hallván a többiek szintén az otthonukat rajzolták le. Itt a rajzok már színesebbek, a ház mellett megjelenik a fa és az emberalak, de a vonalvezetés durva és van, aki kimegy a vonalból. A rajzok kidolgozottsága nem annyira fion, ezért firkaszerűvé válik.

6. kép Dankó Éva-Veronika, Kara Balázs rajza, Kiszegjői Óvoda, nagycsoport

Fényképet készíttette: Máthé Melánia

7. kép Bodnár Noémi, Onolo Ramóna-Fruzsina rajza, Kisgyőci Óvoda, nagycsoport
Fényképet készítette: Máthé Melánia

A vizsgálat alapján egyértelműen kiderült, hogy az óvodapedagógusnak és az óvodapedagógus tehetségének hatása bizonyítást nyert a gyerekekre és a gyerekek készségeinek fejlődésére. Az összehasonlításból kiderült, hogy a csoportok azon a területen a legerősebbek, amiben az óvónő tehetséges. Tehát Hidi Erika a Kisdobronyi Óvoda óvodapedagógusa a szavalásban kiemelkedő és a csoportja is abban a legjobb. Veres Izabella a Kisgyőci Óvoda nevelőnője az éneklésben tehetséges és a csoportja az ének területén kimagasló. Molnár Andrea a Nagydobronyi Napsugár Óvoda óvónője a rajzolásban érzi magát a legerősebbnek és a csoportja is a rajzban a legkreatívabb.

Összefoglalás

A szakdolgozatban a tehetség fogalmát és definícióit vizsgáltam meg, a tehetséges gyermek jellemzőit, kibontakozásának lehetőségeit, valamint az óvodapedagógus személyiségének és nevelési stílusának szerepét a gyermeki tehetség kibontakozásában. Ebben nagy segítségemre volt Bagdy Emőke, Kövi Zsuzsanna, Mirnics Zsuzsanna munkája, valamint Dávid Mária (dr.) Balogh László elmélete.

A szakirodalom feldolgozása során megtudtam, hogy a tehetség fogalma nagyon sokoldalú, több definíciója ismeretes. Továbbá, hogy a kiemelkedően tehetséges gyermekek már egészen kicsi korukban kitűnnek azzal, hogy nagyon kíváncsiak és szomjaznak a tanulásra, valamint a tehetség kibontakoztatásához három alapfeltétel szükséges: a tudás, a motiváció és a fegyelem. Az óvodapedagógus nevelési stílusa befolyásolja a gyermeki tehetség kibontakozását és hatással van a készségeik fejlődésére.

A szakirodalom feldolgozása után, bizonyítékot keresve az elméletek téziseire, kutató munkát végeztem az Ungvári járás egyes óvodáiban (Kisdobronyi Óvoda, Nagydobronyi Napsugár Óvoda, Kisgejőci Óvoda). Az óvodákban tehetséges óvónőket kerestem fel, hogy interjú beszélgetés segítségével bizonyítható legyen, mely területeken bizonyulnak tehetségesebbnek az átlagnál. Majd azt vizsgáltam, hogy az óvónő tehetsége befolyásolja-e a gyermekek készségeinek fejlődését. Ami a hipotézis felvetése is egyben.

A vizsgálat során mind a három csoportban ugyanazt a verset szavaltattam el és ugyanazt az éneket énekeltettem el, amelyet videóra is vettem, valamint a „szeretet”-et rajzoltattam le, melyről képeket is készítettem. Ezáltal kiderült, hogy Hidi Erika csoportja a szaválásban kiemelkedő és az összehasonlítás során kitűnt, hogy az ő csoportjában jellemző a hangsúlyos versmondás. Veres Izabella az éneklésben tehetséges és az ő csoportja énekelt a legtisztább hangon. Molnár Andrea a rajzban átlagon felüli és a csoportjába tartozó gyerekek rajzai ezt tükrözik, mivel kreatívak, fantáziadúsak és technikailag kidolgozottabbak. Mindezt a videók és az illusztrációk is bizonyítják.

Az elemzés alapján kiderült, hogy az óvónő tehetségének hatása van az óvodás gyermek készségeinek fejlődésére. Az óvónő egy minta a gyerekek számára és nemcsak a pozitív dolgokat veszik át, hanem a negatívakat is. Viszont ha az óvodapedagógus aprólékosan végzi a munkáját, odafigyel a csoportjába tartozó gyerekekre, segíti őket, tehetségét teljes mértékben érvényesíti a munkájában a gyerekek készségeinek fejlődése pozitív irányt vesz.

Резюме

Тема моєї бакалаврської роботи «Розвивальний вплив спеціальних здібностей вихователя на обдарованих дітей» У даній роботі детально роз'яснюється поняття таланту, і характеристика обдарованої дитини. На основі наукових джерел проводиться аналіз педагогічних можливостей у розкритті дитячого таланту. Належна увага приділяється спеціальним здібностям вихователів, за допомогою яких мають спеціальний педагогічний вплив у розкритті дитячих здібностей.

У написанні теоретичної частини цієї роботи були використані твори науковців і дослідників Багді Емеке, Кові Жужанна, Мірніч Жужанна, і теорії Давід Марія (др.), Балог Ласло.

Для підтвердження гіпотезу, про те, що спеціальні здібності вихователя має особливий вплив на розвиток обдарованості дітей, проводила дослідження у трьох дитячих садках Ужгородського району (Малодобронський ДНЗ, Великодобронський ДНЗ, Малогейвський ДНЗ). На основі інтерв'ю вивчила напрямки і рівень спеціальних здібностей вихователів цих ДНЗ. А рівень розвитку дитячих здібностей вивчала за шляхом організованого експерименту. У всіх трьох ДНЗ діти декламували одного ж того самого вірша, співали ту саму пісню і малювали на одну тему. Провела зрівняльний аналіз отриманих даних під час експерименту. Зрівняльний аналіз є об'єктивним доказом на гіпотезу: а саме, діти того ДНЗ, де вихователь виразно декламує віршів, виразніше декламують, там де вихователька талановита у співі, діти гарніше співають, а там, де вихователька більш здібна в образотворчому мистецтві, - діти більш креативні у своїх малюнках.

Під час дослідження зробила багато аудіо- і відео запису, та фотографій. Ці матеріали є додатками до цієї науково дослідницької роботи. У дитячому колективі в Малодобронський ДНЗ, де вихователь Гіді Еріка, у більшості дітей добре розвинуті вербальні здібності, і виразніше декламують віршів, ніж в інших ДНЗ. У Малогейвський ДНЗ, де вихователем працює Вереш Ізабелла, яка сама талановита в співі, діти її групи краще співали ніж діти інших дитячих садочків. Молнар Андрея, вихователька Великодобронський ДНЗ, велику увагу приділяє образотворчому мистецтві під час роботи. Дослідження довела, що діти більш креативні у своїх малюнках. На основі проведеної дослідницької роботи можна стверджувати, що вихователь є моделлю для дітей у розкритті дитячої обдарованості.

Felhasznált irodalom

1. Arendtné Salacz Nadine: Tehetségfejlesztési terv, Szent Benedek Iskolaközpont, Budapest, 2014
2. Bagdy Emőke, Kövi Zsuzsanna, Mirnics Zsuzsanna: Fény és árnyék. A tehetségerők felszabadítása. Kutatási zárótanulmány-kötet, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest, 2014
3. Bognár György: Tehetségek felismerése és tehetséggondozás a felsőoktatásban, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest, 2008
4. Készítette: Czirjárné Vértési Marianna klinikai gyermek szakpszichológus tehetségfejlesztő szakértő: A tehetségazonosítás és a tehetséggondozás szempontjai a pszichológus szemszögéből, Miskolc, 2010. szeptember 29.
5. Czeizel Endre, "Sors és tehetség", Urbis Könyvkiadó, Budapest, 2004
6. Csíkszentmihályi Mihály, Kevin Rathunde, Samuel Whalen: Tehetős gyerekek, Nyitott Kvműhely, Budapest, 2010
7. Dávid Mária, Gefferth Éva, Nagy Tamás, Tamás Márta: Mentorálás a tehetséggondozásban, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest, 2014
8. Dudás Marianna: A hátrányos helyzetű gyermekek tehetséggondozásának rendszerszemléletű megközelítése, Nyíregyháza, 2013
9. Franz J. Mönks–Irene H. Ypenburg: Ha tehetséges a gyerek..., Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest, 2011
10. Gyarmathy Éva: A tehetség – fogalma, összetevői, típusai, azonosítása. ELTE Kiadó, Budapest, 2006
11. Gyarmathy É. (2011) Kreativitás és beilleszkedési zavarok. szerk. Münnich Ákos: A kreativitás többszemponú vizsgálata. Debreceni Egyetem, Didakt Kiadó, Debrecen
12. Kósáné Ormai Vera: A mi iskolánk: Nevelépszichológiai módszerek az iskola belső értékelésében. - Bp: Iskolafejlesztési Alapítvány, 1998
13. Oláh Attila: Pszichológiai alapismeretek, Kiadta a Bölcsész Konzorcium, Budapest, 2006
14. Balogh László: Elméleti kiindulási pontok tehetséggondozó programokhoz
(A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács 2007. január 5-6-i tanácskozásához)
Elérhető: / <http://tehetseg.hu/balogh-laszlo-mi-tehetseg/> Letöltés ideje: 2016.01.20./
15. Czeglédy István, Rozgonyi Tiborné: Tehetséggondozás az iskolai oktatásban
/ http://www.nye.hu/bgtyk/sites/www.nyf.hu.bgtyk/files/docs/03_tehetsegfejleszto_gyakorlat.pdf Letöltés ideje: 2017.03.24. /
16. Csák Sándor: Tehetség, Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2010
/ <http://old.tehetseg.pte.hu/menu/20.html> Letöltés ideje: 2017.04.17./

17. Dávid Mária (dr.): Speciális igényű hallgatók/tanulók a felsőoktatásban és a felnőttképzésben, Eger, 2015 / http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/kezek/03_david_04_15/index.html Letöltés ideje: 2016.12.10/
18. Druné Oláh Dorottya: Hogyan ismerheted fel, hogy tehetséges a gyermeked? Budapest, 2010 /http://www.csaladinet.hu/hirek/gyerekneveles/kisgyerekek/14506/hogyan_ismerheted_fel_hogy_tehetsges_a_gyermeked Letöltés ideje: 2017.01.31./
19. Estefánné Varga Magdolna, Dávid Mária: SNI tanulók támogatása IKT-eszközökkel, Eszterházy Károly Főiskola, Eger, 2014 /http://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tamop412A/2011-0021_12_sni_tanulok_tamogatasa_ikt_eszkozokkal/821_a_tehetsg_fogalma_s_sszetevi.html Letöltés ideje: 2017. 04. 17./
20. Fáyné Dombi Alice (dr.) és Sztanáné Babics Edit (dr.): Pedagógus mesterség, Szegedi Tudományegyetem, Szeged, 2013/ http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Pedagogus_mestersgV2/44_az_vodapedagogus_tudssstruktrja.html Letöltési ideje: 2016.11.10./